

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-409-2-32>

**PECULIARITIES OF IMPLEMENTATION OF INTERNATIONAL
HUMANITARIAN AND CRIMINAL LAW IN THE CRIMINAL
LEGISLATION OF UKRAINE**

**ОСОБЛИВОСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ НОРМ МІЖНАРОДНОГО
ГУМАНІТАРНОГО ТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА
В КРИМІНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ**

Shpachenko D. A.

*Master's Student at the Faculty
of Information Law
National Academy of the Security
Service of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Шпаченко Д. А.

*студентка магістратури
факультету Інформаційне право
Національна академія
Служби безпеки України
м. Київ, Україна*

Kamenskyi D. V.

*Doctor of Law, Professor
at the Department of Criminal Law
National Academy of the Security
Service of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Каменський Д. В.

*доктор юридичних наук,
професор кафедри кримінального
права
Національна академія
Служби безпеки України
м. Київ, Україна*

Дослідження імплементації норм міжнародного права в сучасних суспільно-політичних умовах зумовлене насамперед процесами глобалізації, які активно відбуваються у XXI. Незважаючи на те, що більшість науковців досліджують явище глобалізації саме в контексті економічних процесів, вона неабияк впливає і на правові системи [1, с. 107].

Науковці, які активно досліджують глобалізацію, наголошують на тому, що вона впливає на взаємовідносини національних правових систем, посилює їх взаємозалежність та взаємозв'язок. Окрім цього, дедалі більше стає очевидність зміни головного підходу до розвитку права: він дедалі більше спрямовується не на забезпечення внутрішнього правопорядку, а на вирішення проблем світового (глобального) масштабу [2, с. 13–14]. У зв'язку із цим акти міжна-

родного права як джерела права в сучасних умовах набувають особливого значення.

При цьому, в умовах воєнного стану, який запроваджено на території України з 24 лютого 2022 року, вкрай важливим є дослідження особливостей імплементації у кримінальне законодавство саме норм таких галузей міжнародного права як міжнародне гуманітарне та міжнародне кримінальне право.

Така необхідність пояснюється тим, що міжнародне гуманітарне право називають так званим «правом війни» чи «правом збройних конфліктів» і основне його призначення полягає у тому, щоб навіть у такі складні суспільно-політичні періоди держава продовжувала дбати про захист основних прав і свобод людини [3, с. 32–38]. Тісно пов'язане із міжнародним гуманітарним правом і міжнародне кримінальне право, яке регулює співробітництво держав у боротьбі з міжнародними злочинами та злочинами, що мають міжнародний характер, тобто діями, що посягають на найголовніші цінності – міжнародний мир та міжнародну безпеку.

Цілком очевидним також є те, що імплементація норм міжнародного гуманітарного та міжнародного кримінального права у кримінальне законодавство України є необхідною у контексті євроінтеграційного процесу, оскільки досконалість кримінального законодавства є однією із передумов для визнання можливості набуття Україною членства в Європейському Союзі.

Поняття «імплементація» утворилося від лат. слова «impleo», що в перекладі звучить як «наповнювати», «виконувати». Існує дуже багато підходів до визначення цього поняття, однак у найбільш загальному значенні це поняття означає встановлений державою порядок застосування норм міжнародного права на її території конкретними засобами чи способами [4, с. 6; 7, с. 191].

Відповідно до ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори» міжнародні договори, які ратифіковані Верховною Радою України вважаються частиною національного законодавства і застосовуються у тому ж порядку, що ж норми національного законодавства [5]. Разом із тим, підлягають врахуванню положення ст. 3 КК України, відповідно до яких кримінальна протиправність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки цим Кодексом [6].

Звідси, однією із особливостей імплементації норм міжнародного гуманітарного та кримінального права у кримінальне законодавство України є те, що виконання зобов'язань за міжнародними актами

у сфері гуманітарного і кримінального права є можливим шляхом прийняття закону України про внесення змін до чинного КК України, яким будуть передбачені ті чи інші діяння як кримінально-протиправні та вказано вид і розмір покарання за їх вчинення.

Таку ж думку поділяє і науковець Барба В.Є., у дослідженні якого є відсилання до п. 16 постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 19 грудня 2014 року № 13 «Про застосування судами міжнародних договорів при здійсненні правосуддя», де вказано, що норми міжнародних договорів, які визначають ознаки складу кримінально караного діяння, не можуть застосовуватися судами України безпосередньо, оскільки такими договорами прямо встановлюється обов'язок держави забезпечити виконання передбачених договором обов'язків шляхом встановлення покарання за певні злочини внутрішнім (національним) законом [7, с. 193].

Хочемо звернути також увагу на думку науковця Пилипенко В.П., який привертає увагу до того, що здійснення міжнародно-правових норм є зазвичай набагато складнішим і відповідальнішим завданням, ніж їх прийняття [9, с. 329]. У зв'язку із цим, інша особливість обумовлюється необхідністю вибору способу імплементації, який є доцільним саме для імплементації норм міжнародного гуманітарного та кримінального права у кримінальне законодавство України (так званий «виважений підхід до імплементації»). Зокрема, основними способами імплементації міжнародно-правових норм у національну систему права є рецепція, трансформація та відсилання.

З аналізу сутності цих способів імплементації, найбільш недоцільним для кримінального законодавства вважаємо саме відсилання, тобто, формальну вказівку у внутрішньодержавному нормативно-правовому акті на міжнародне право як на джерело, що регулює ці певні відносини [7, с. 192]. Така думка ґрунтується на вищезгаданому положенні ст. 3 КК України.

Більш вдалими вважаємо такі способи імплементації як рецепція та трансформація. Разом із тим варто підкреслити, що вибір способу імплементації норм міжнародного гуманітарного та кримінального права у кримінальне законодавство України має оцінюватися державою у кожному конкретному випадку позаяк будь-який із цих двох способів імплементації має як переваги, так і недоліки. Для прикладу, рецепція дозволяє точно відтворити положення міжнародного нормативного акту у положеннях національного законодавства, разом із тим, у деяких випадках, рецепція призводить формального існування

положення у КК України та неможливості його ефективного застосування. Подібний приклад можна навести і щодо трансформації: з одного боку, її використання дозволяє максимально адаптувати міжнародну норму у національне законодавство, а з іншого, при повній переробці міжнародної норми існує ризик втрати її першого змісту.

Схожі позиції висловлюють і науковець Барба В.Є., який наголошує на необхідності ретельного аналізу міжнародного законодавства, яке повинно передувати інтеграції в КК України [7, с. 193], Острогляд О.В., який підкреслює, що такі процедури повинні розпочинатися також з аналізу стану національного кримінального законодавства у відповідній сфері [8, с. 283] та Горпинюк О.П., яка зауважує, що при здійсненні імплементації міжнародних норм не варто обмежуватися лише їх прямим «впровадженням» або механічним «копіюванням» в національне законодавство, оскільки такий підхід може прямо суперечити національній правовій системі і викликати тільки «відторгнення» «зовнішнього законодавства» [3, с. 6].

Таким чином, імплементація у кримінальне законодавство України норм міжнародного гуманітарного та кримінального права характеризується особливим порядком її здійснення – обов'язкове внесення змін до КК України. При виборі способу імплементації міжнародних норм у кримінальне законодавство України варто враховувати ряд обставин: 1) сутність міжнародних норм, які підлягають імплементації; 2) стан існуючого національного кримінального законодавства у відповідній сфері; 3) доцільність та ефективність застосування того чи іншого способу імплементації у конкретному випадку.

Література:

1. Рогова О. Глобалізація та зміни правової системи України в умовах війни. *Публічне право*. 2022. № 3(47). С. 101–109. URL: <https://doi.org/10.32782/2306-9082/2022-47-14> (дата звернення: 27.01.2024).
2. Васильєв С. В. Концепції правової глобалізації. *Наукові записки. Серія: право*. 2023. Випуск 14. С. 12–17. DOI: 10.36550/2522-9230-2023-14-12-17 (дата звернення: 27.01.2024).
3. Попович В. П. Імплементація норм міжнародного гуманітарного права у кримінальне законодавство України: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук / Віталія Петрівна

Попович ; Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів. 2010. 322 с.

4. Горпинюк О. П. Імплементация міжнародно-правових норм щодо протидії тероризму в КК України. *International Scientific Journal «Internauka». Series : «Juridical Sciences»*. 2023. С. 1–21. DOI: 10.25313/2520-2308-2023-1 (дата звернення: 28.01.2024).

5. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 року. № 1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text> (дата звернення: 28.01.2024).

6. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 року. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 28.01.2024).

7. Барба В. Є. Деякі аспекти імплементации міжнародно-правових норм щодо протидії тероризму в Кримінальний кодекс України. *Юридичний бюлетень*. 2013. Випуск 28. С. 189–193. DOI: <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2023.28.27> (дата звернення: 28.01.2024).

8. Острогляд О. В. Міжнародні договори як джерела кримінально-правової політики. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. № 6. С. 282–286. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.06.50> (дата звернення: 28.01.2024).

9. Пилипенко В. П. Особливості механізму імплементации норм міжнародного гуманітарного права в національне законодавство. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 1. С. 329–332. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-1/82> (дата звернення: 29.01.2024).